

SA BÒCIA

Giampaolo Pisu

Mesi de Argiolas de su 2022, in su sartu de “S’àcua sassa”, in su comunu de Nùrdara. Un’ora a scurigai!

Una frùsia che una sbentuliada de bentu moimoi mi-nd’iat fatu pesai is ogus a celu totu a una borta, un’ogetu luxenti, lestru che unu scuetu, bolàt in artu lassendi-sì asegu una coa biancàcia. Cuss’ogetu fut puntendi a bàsciu, a terra, iat incarrerai a s’incrubai ancora prus a lestru arruendi-nci a pagu tretu de anca fia deu, a unus duus, trexentus metrus. Su corpu, sighiu de unu torrocu che su de unu tronu, iat assachitau sa terra faendindi pesai unu cuaddu de prùniu. Avatu de su primu spantu fia scapau a curri conca a innoi ia biu arruendi-nci s’ogetu, sempri puntendi is ogus a cussu pruineddu chi abellu abellu fut assentendi-sì. Po sa pressi fia imbrunchinau una pariga de bortas.

Fut insaras chi dd’ia bida!

Funt inguni, che unu ou in su niu, niedda che sa pixi. Mi fui acostau timi timi, castiendi-mì a parti e àtera. Unu fumixeddu fut pesendi-si-ndi a lenu a lenu. Sempri abellu abellu ia acostau sa manu, ma sena de dda tocai. Fut tebi tebi. Ia abetau a si sfridai. Acanta no ddoi fut àteru arrastu! Ia torrau a allonghiai sa manu, cussa *cosa* si fut sfridada, dd’ia tocada cun d-unu didu, agoa cun totu sa manu, provendi a dda movi. Totinduna mi fut pigau che una scàrriga de currenti chi m’iat lassau mesu disimajau. Ita tiàulu fut sutzèdiu? Candu mi fiat torrau su sànguni a logu, ancora unu pagheddu scimingiau, tenia sa manu sempri asuba de cussa bòcia. Timendi mi-ndi fia strantargiau de strèmpiu. Ma sa timoria fut durada scéti una scutixedda, fia abarrau castiendi-dda totu spantau, tot’axeliau, m’intendia comenti e chi cuss’ogetu fiat tzerriendi-mì. Mi fia torrau a incrubai e, sena de timoria peruna, cun d-una manu ia provau a ndi-dda pesai. Nudda, aditzu arrennescia a dda movi! “Dd’ap’a crei!” Parriat pròpiu una bòcia! A ogu, teniat unu diàmetru de unus dexi centimetus. Iat a essi prantada in terra? Ia insaras provau a dda movi cun ambaduas is manus, e agoa, sempri a duas manus, ingenughendi-mì, prantendi is genugus in terra, ia torrau a provai a ndi-dda pesai. Fut grai che tronu, prus grai de su ferru, prus de su prumu, meda de prus... A traballu ndi-dd’ia pesada de terra, e, circhendi de no mi-ndi dda fai arrui, mi-dd’ia acotzada a peturras. Po essi una bòcia aici pitica fut grai diaveras, prus grai de calisiat cosa chi connoscia. Nci-dd’ia portata a sa màchina abellu abellu, sempri a duas manus e sempri acotzada a peturras, assupendi, sudau pilu pilu, in cussu merii de basca. In su còfanu dd’ia acotzada beni po no dda fai arrumbuai.

Sa dii fia andau a biri is matas de olia de su livarieddu chi m’iat lassau babbai.

Mai ia a ai pensau a un’acontèssiu chi m’iat a ai cambiau sa vida!

Lòmpiu a domu chi fut scurighendi ia postu cussa bòcia in magasinu. A ora de cena ia conta totu a Giùlia, pobidda mia. Issa m’iat lassau fueddai, agoa m’iat nau timendi: «O Marianu, ge no nd’as a ai bitiu a domu calincuna bomba?» Stocada! A custu pròpiu no nc’ia pensau! Ma chi fut una bomba iat a essi giai scopiada! O no?

Sa noti no sciu ita mi fut pigau, no ia dormiu giai nudda, fia scinitzosu, no fia arrennèsciu a pigai sonnu, sa conca no asseliàt, no si firmàt de pensai e torrai a pensai a cussa bòcia. Àtera dii a mangianu, sàbudu, mancai totu, m’intendia pasiau. Sa primu cosa chi ia fatu fut sa de andai a biri sa bòcia, ddoi fut una fortza chi m’apretàt, chi mi tzerriat! No biia s’ora de scoberri de ita fut fata. In su scuriu de magasinu luxiat giai giai a lampaluxi, fut una luxi strambeca chi no assimbillàt a peruna

àtera cosa luxenti chi connoschia, fut che unu coru chi batiat, che unu prumoni chi arrespiràt, faendi cresci e amenguai su luxentori, fut unu spantu su dda castiai, e unu pagheddu mi faiat a timi.

Ma ita stocada fut?

Is letzionis de chimica e fisica de candu fia studianti m'iant a essi serbidas. Dònna elementu chìmicu tenit unu pesu spetzificu chi arrapresentat sa carta de identidadi cosa sua. Ddu depia scéti carcullai. Fut craru ca cussa bòcia fut de metallu. Cun su càlibru ia mesurau giustu giustu noi centimètrus de diàmetru. A cussa misura curispundit unu volumi de $381,70 \text{ cm}^3$. Imoi dda depia pesai. Sa pesa po personis chi tenia in domu, mancai no fut sa prus cosa pretzisa de su mundu, ge iat a essi andada beni po su chi mi serbiat; pesàt binti chilus. Cosa de no crei! Su pesu spetzificu fut de $52,39 \text{ Kg/dm}^3$! Su plàtinu ndi tenit 21,45, s'òsmiu, su prus metallu grai, 22,6! Fut giai a duas bortas e mesu su pesu de su prus metallu grai chi s'agatat in natura! No ia pensau a uràniu e plutòniu! Po una scutixedda ia timiu chi no fiat fata pròpiu de unu de custus ùrtimus duus elementus, m'arregordà scéti ca fiant metallus grais meda! Ma deu no sciaa mancu in cali forma custus si presentànt; una circa lestra in s'arretza mi-ddus iat fatus escludi! Chi fiat fata de una lega de metallus differentis no iat a essi cambiau nudda! Ia torrau a fai is contus una pariga de bortas, agoa mi fia fatu lassai de su bixinu una pesa prus pretzisa. Is valoris cambiànt de pagu cosa! Ia passau unas cantu diis circhendi in s'arretza, spriculendi *forum* chi arrexonànt de custas chistionis. A una pregonta spetzifica m'iant arrespustu ca no sciaa fai is contus: unu materiali cun cussa densidadi no esistiat! Chi no esistiat in sa terra boliat nai una cosa scéti: cussa bòcia beniat de un'àteru mundu! Fia abarrau una pariga de diis pensendi a ita ndi fai.

A su noti sighia a dormiri pagu, sa conca no si firmàt mai de pensai, mi torrà a analisai totu is datus e novas ligias in is pàginas de s'arretza, m'arregordà totu su chi ligia. A menti mi faia torra is contus cunfrontendi cussus datus cun is elementus de sa tàula de Mendeleev chi in s'interis ia imparau beni. Po m'assegurai chi no fiat arradiativa, ponendi menti a pobidda mia, ia pigau in s'arretza cun pagus dexas de èurus unu *contadori geiger*.

Cantu podiat balli cussa bòcia? Is diis infatu, circhendi sempri in s'arretza, ia provau a ddu cumprendi. Ddoi fut genti pronta a pagai fintzas cincuantamilla èurus! Custu po mineralis grezus, ma sa mia fut una bòcia manna e perfetamenti arregulari: depiat balli meda de prus, nci fiat genti chi de seguru fut pronta a pagai una perra de ogu po dd'aciungi a sa colletzioni insoru. M'ia a essi pigau màchina noba e sistemau un'àtera bella pariga de cositeddas! Ma luegus infatu chi dd'ia pensau mi fia sentiu fartau in d-una manera chi no sciaa nai. De candu tenia cussa bòcia in domu m'intendia differenti, un'àteru, fia pistighingiosu, scintizosu, no arrennescia a mi-nd'abarrai assèliu e m'intendia forti e biatzu comentu no mi fut mai sutzèdiu innantis.

Fiat sutzèdia un'àtera cosa strambeca, in pratza teniaus una mata manna de ìxili anca dònna noti acoliant cruculeus e sturru, de candu nci fiat cussa bòcia, de pillonis no nd'iaus biu prus unu! Fiant sparèssius povintzas is picionis de sa teulada!

Ma su poderi mannu de cussa bòcia dd'ia a ai scobertu scéti sa cida infatu.

Deu faia parti de unu tzìrculu de scacus. In bidda, acanta de domu etotu, iaus apariciau unu torneu. Deu fia unu giogadori che àterus meda. Sa dii ia bintu una partida avatu de s'àtera, spantendi is campioneddus de is biddas acanta. Fia diaici prexau ca parria drogau. Candu unu de issus iat nau ca sa mia fiat stètia scéti scofa, circhendi de amenguai sa falentia, giai giai circhendi de mi ponni cantzoni, mi fia arrennegau; issu e totu àterus si fiant postus a arriri. Sena de abarrai pensa e torra, no sciu mancu deu ita mi fut pigau, ddis ia nau ca ddus ia a ai bintus a totus e totus impari. Si fiant torraus a ponni a arriri. «Narai marranu!» ddis ia nau. «Marranu!»

In cincu fiant is giogadoris presumius chi si tocànt de carroni. Iant stèrriu cincu scachieras. Totu sa genti fut abarrada castiendi muda cussa marrania chi podiat donai un'arresurtau scéti! Ma sa dii s'arresurtau fut stétiu un'àteru: ddus ia bintus a totus in pagus mòvidas! No nci podiant crei! Una cosa diaici no dd'iant mai bida. Su giogadori chi m'iat nau innantis ca sa mia fut stètia scéti scofa, candu si-ndi fut andau, no iat tentu faci mancu de mi saludai.

Fia torrau a domu prexau che sitzibasca, no capia in pannus po su prexu! M'arregordà ancora totu is mòvidas, mias e de is aversàrius, comentì e chi fiant totus arregistradas in d-unu vèdeu.

Fut insaras chi mi fut benida a conca una cosa.

Nd'ia liau su primu libburu chi ia agatau in su stanti. Ia ligiu is primus dèxi pàginas, agoa dd'ia serrau. Cosa de no crei! Fut comentì e chi tenia su libburu abertu, arrennescia a arregordai, o mellus incapas ia a depi nai, a *ligi*, totu cussas pàginas chi fiant ancora abertas in sa conca mia. Ia provau cun prus pàginas e cun àterus libburus: arrennescia a m'arregordai totu! Tenia una memòria fotogràfica stravanada: 'Ta cosa bella! Ma no fut scéti una chistioni de memòria. Fut comentì e chi totu is cosas fiant prus craras, comentì e chi mi-ndi fìa liau unu pillu nieddu chi mi coberriat ogus, origas e conca: chi innantis fiat tzurpu limpiu imoi *biia sa luxi*! Collegas e amigus mi parriant lentus e axeliaus, fintzas tontus, ca no cumprendiant su chi po mei fut craru e limpiu che àcua de mitza.

Ia detzidiu de no bendi prus cussa bòcia. Cuddu sentidu de farta fut sparèssiu luegus. De chi ia spantau a totus in cussu torneu de bidda, su presidenti, Giuanni, m'iat apretau a m'assentai a unu torneu de importu in Casteddu. Fiaus partius de antena bona, prenu de spera, brullendi e arriendi. Sa dii no ia bintu una partida! Fut comentì e chi sa conca mia fiat abarrada afoxada in su ludu, imboddiada in sa prus nèbida callada. Mellus de mei iat giogau su presidenti. Issu a sa torrada no m'iat nau nudda, ma fiant bastadas is castiadas incillidas po mi fai a cumprendi totu su disaprovu e sa delusioni. Ita fut sutzèdiu? Nc'ia pensau totu su tempus. A su torneu fiaus andaus cun sa màchina de su presidenti. Fut craru! Ellus! Sa cosa funtzionàt scéti cun sa bòcia acanta. Is diis infatu ia stabbiliu ca chi mi-ndi stesià de prus de milla metrus *s'afatùgiu* no funtzionàt prus. Ma custu no fut unu strobbu! Iat a essi bastau a dda ponni in sa màchina e a dda tenni sempri a tretu giustu.

Si fiaus assentaus a un'àteru torneu foras de bidda. Custa borta fiaus andaus cun sa màchina mia. Fiant benius fintzas Màriu e Gigi, àterus duus sòtzius de is prus àbbilis. A su presidenti, unu pagheddu arreselosu, dd'ia assegurau ca iaus a ai bintu.

E aici fut stétiu!

Unus cantu mesis infatu, de chi ia bintu unu muntoni de àterus torneus e essi lòmpiu a sa categoria *Candidau Maistu*, su presidenti m'iat cumbintu a m'assentai a su torneu *open* de Trieste. Su torneu duràt tres diis. A mei no mi connosciat ancora nemus. In cussu torneu ddoi fiant unus cantu giogadoris mannus e fintzas calincunu *Maistu Mannu*.

M'iant arriciu cun suficièntzia, cun arrisixeddus de genti presumida, comentì e chi teniant ananti unu pipiu notzenti. Su prus strobbu mannu fut su ai dèpiu pigai navi e màchina. Giuanni no ddu podiat cumprendi. No scia cali scusa ndi bogai, dd'ia nau ca timia s'aparèchiu.

Iaus giogau tres diis! Fut una prova, a prus che de conca, fintzas de nèrbius e passièntzia. Ia bintu totu is partidas s'una avatu de s'àtera e tentu su prus puntu artu! Ia bintu contras a grandus scachistas con giogadas chi iant fatu spantu. Su giogadori chi teniat su titulu de cincu annus, unu *Maistu Mannu* de sa Repùbblica Ceca, m'iat nau issu puru ca deu ia tentu scéti sorti, dd'iat nau in inglesu, pensendi incapas ca no ddu cumprendia. Dd'iat nau arriendi impari a àterus giogadoris mannus. Issus puru si minesciat sa pròpiu *mexina* chi ia fatu in cuddu àteru torneu de bidda. Candu Giuanni iat cumprèndiu ita fìa circhendi de fai, m'iat pigau a una parti provendi a mi cumbinci a no fai

tontesas, ca cussus fiant campionis mannus e no giogadoreddus de bixinau. Ma deu, tostorrudu, ia sighiu in s'idea mia.

“Ddus podia binci a totus e totus impari,” aici ddis ia nau. Nci-ddis fut torrau a scapai s'arrisu! “S'arrisu de s'arenada!” Ia pensau. Fiaus totus stasius po essi abarraus gioghendi tres diis, ma sa mannosia ddis iat fatu acetai su disafiu. Fut craru ca calisisiat iat a essi stètiu s'arresurtau, custu no iat a ai tentu valori perunu po su chi spetàt a sa classifica. Iant cuncordau is scachieras, dexe scachieras in dexi mesixeddas, donniuna cun s'arrellògiu suu. Sa prus cosa mala fut stètia a cumbinci is àrbitrus. Issus fiant unu pagheddu scuncordaus po depi allonghiai sa gerronada insoru; iant castiau incillius is spetadoris, comentu po nai: “su primu chi mùsciat nci-ddu bogaus a scofadas de pei a paneri!” Sa genti iat incarrerau a scumiti ponendi-sì, mancai a tretu, aingìriu aingìriu de is mesas, castiendi citius citius is partidas. S'emotzioni sumiat de is facis de is giogadoris e fintzas de is spetadoris! Avatu de una pariga de orixeddas s'arrisixeddu befianu de is campionis si fut furriau a ingestu malu. Custa borta puru ddus ia bintus a totus e totus impari!

De una dii a s'àtera fia bessiu famau meda. De Marianu Corfeddu nd'iant fueddau televisionis e giorronalis de totu su mundu.

In pagu tempus, gràtzias a sa bincida de medas àterus torneus, fiat lòmpiu a sa categoria de *Maistu Mannu* cun su puntègiu Elo de 2250.

M'iant cumbidau a su *Torneu nodiu de is Candidaus*, su bincidori de cussu torneu iat a ai disafiau su campioni chi teniat su titulu mundiali, unu millioni de dòllarus, fut prus o mancu su prèmiu po su titulu! Cussa bòcia mi-dda depia portai sempri avatu! In su logu de traballu puru in pagu tempus fia artziau de gradu bessendi responsàbbili de su dipartimentu. Ma paris a cust'abbilèntzia fut crèschia s'insuferèntzia po collegas, amigus e, addolumannu, po pobidda e fillus. Oramai ddus cumpadessia, ddus cunsideràt lentus a cumprendi is cosas, tontixeddus. M'intendia superiori, prus àbbili, unu Deus! Ma chi deu fia bessiu presumiù de no fai a aguantai, is àterus fiant incarrerendi a mi grisai. “Ma chini si creit de essi?” Narànt a scusi, apalas mias. A primìtziu costa cosa mi segàt sa conca, ma avatu de unu pagheddu, abellu abellu, iat incumentzau a no mind'afuti prus nudda! Is amigus iant incarrerau a fai finta de no mi biri po no mi saludai. Collegas e collaboradoris invècias mi saludànt e m'arriveriant, ca incapas s'abetànt calincuna cosa: rufianus!

Oramai cun pobidda mia fiaus giai giai donniunu po contu suu, sa domu fut bessida che un'albergu, ddoi papà e dormia scéti, e mancu sempri. Saludus mudus e amurriolaus fiant bessius sa comunicatzioni de dònna dii. Cun is fillus puru sa chistioni no fut andendi mellus. Ma sa prus cosa mala fut ca no mi-ndi importàt nudda! Esistia scéti deu, sa bòcia, is scacus e su traballu. Cussa bòcia parriat ca m'iat fatu afatùgiu malu.

Sa dii fia andendi a un'àteru torneu de scacus, deu fia *su stràngiu nodiu*! Fia cun su presidenti de su tzìrculu. A issu ddi praxiat a m'acumpangiai, no arrennesciat a cumprendi comentu ia fatu a bessiri diaici àbbili. Un'àtera cosa chi no cumprendiat fut poita bolia andai sempri cun sa màchina mia. Candu m'iant tzerriau de s'ofitziu, ia castiau su navigadori tirendindi po una lampiada is ogus de sa bia, no ia biu cussu *suv* chi ndi fut stupau de suncunas de manu manca sena de arrespetai su stop. Su corpu iat fatu furriai sa màchina una pariga de bortas boghendi-ncè-dda a foras de sa bia.

Mi-ndi fia scidau in d-unu letu de spidali cun d-una flebo in su bratzu. Fia totu scimingiau. Luegus mi-ndi fia arregordau de s'incidenti. Fia abarrau tres diis sena de cuscientzia, intra de vida e morti. In s'aposentu una fèmina fiat castiendi-mi a ogus: fut Giùlia! Dd'ia torrau sa castiada, fut prangendi, m'iat sperrau su coru pensendi a comentu dd'ia tratada in totu custu tempus, cussas làmbrigas no mi-ddas minescia. Impudu e farta m'iant fatu allonghiai sa manu, mancai a traballu e cun dolori, po

circai sa sua. Ancora a sungurtus issa insaras mancai abellu abellu si-ndi fut pesada, si fut incrubada e m'iat imprassau. Mancai no iat strintu a forti, cussu imprassu mi fut pitziau: a sa personi e prus de totu a su coru. Intre unu sungurtu e s'àteru m'iat nau ca a mi sarvai fut stètiu su presidenti de su tzirculu. Issu mancai totu pistau fut arrennèsciu a mi-ndi bogai de sa màchina e a tzerriai s'ambulantza. Deu mi fìa disimajau, ia pistau sa conca. Sa màchina fut totu arrogada e no faiat a arrangiai. Su sciaferru de su *suv* si fut fuiu!

“Sa *bòcia*!” Ia tzerriau totinduna, candu mi-ndi fìa arregordau. Deu no mi podia movi, e aici tot'avolotau ia nau a pobidda mia de curri a su depòsitu de su *carru-atretzus* chi fut interbènniu. Dd'ia nau de andai in cumpangia, ca sa *bòcia* fut grai e tocàt a dda portai in duus. Issa no boliat andai. «Marianu! Cussa t'at fatu malifatu!» Aici iat tzerriau arrennegada. Dd'ia dèpiu giurai ca ia a essi cambiau, e aici mancai murrungia murrungia iat postu menti. Candu fut torrada m'iat nau ca in su còfanu no ddoi fut nudda! Sa *bòcia* fut sparèssia! “E chini tiàulu ndi-dda podiat a ai liada?” Suspetà chi fiat issa etotu sa responsàbbili. No mi podia arrendi, ia tzerriau deu etotu su depòsitu: candu nd'iant arretirau sa màchina in su còfanu no ddoi fut nudda!

Ddoi fut cosa chi no mi torràt! De cussu spidali nci depia bessiri amarolla! Sa flebo no dda portà prus, candu fìa abarrau solu ia provau a mi-ndi pesai, mi fut pigau a scimìngius de conca.

Fia abarrau in su spidali àteras duas diis, papendi e circhendi de ndi torrai in contu a lestru, movendi, mancai corcau, totu is mùsculus oramai cìrdinus e cancaraus. De chi ndi fìa bessiu, mancai ancora tzopi tzopi, cun is dotoris chi iant circau de mi cumbinci a mi-nd'abarrai ancora arricoverau, fìa torrau anca fut sutzèdiu cuss'incidenti maraditu. Ddoi fìa andau cun pobidda mia ca deu no podia ancora portai sa màchina. Dd'ia circada a perda furriada! Sa *bòcia* fut pròpiu sparèssia! No ddu podia crei. Fia andau a cuddu depòsitu e, de chi ia castiau beni aintru de sa màchina, ia bòfiu fueddai cun s'òmini chi ndi-dd'iat arretirada, agoa fintzas cun is collegas suos! Nudda, nemus sciiat nudda! Cun su passai de is mesis mi fìa postu s'ànima in paxi. Deu fìa torrau *normali*.

Ma sa chistioni, avatu de is primus cidas chi mi fìa disisperau, a contus fatus, no mi fut deunutu dispràxia, mi-ndi fìa sapiu de cantu mali mi fìa cumportau cun amigus, collegas e prus de totu cun sa famillia; issus m'iant perdonau. Ia torrau gràtzias a Deus pensendi a comentu podia essi stètiu aici malu cun chini mi stimàt! E perou fatuvatu schichià a pobidda mia: “no est chi teniat idea de innoi podiat essi cussa *bòcia*?” Sa torrada fut sempri una castiada a trotu. Depia ancora agatai sa manera de torrai gràtzias a su presidenti po m'ai sarvau. No sciià diaveras comentu mi sdepidai! Cantu balliat una vida? Issu fut beniu a m'agatai una pariga de bortas, fiat sempri totu prexau, is ogus ddi luxiant, mi sighiat a fueddai de strategias de giogu, de sa turri, s'obispu e prus de totu de su cuaddu: ùnicu petzu chi podit sartai! Fut totu pistighingiosu, parriat un'àteru! No m'iat mancu pregontau candu est chi m'ia a essi torrau a ponni a giogai, fut insaras chi mi-dda depia essi incannugada! Deu dd'ia ascurtau circhendi de no pensai prus a cudda *bòcia*, ma no nci arrennescia, fut prus forti de mei! “E ita fini at a ai fatu?” Fut unu de is duus pensamentus chi m'iant acumpangiau in cussas cidas de cunvalescèntzia, s'àteru fut comentu mi sdepidai cun su presidenti.

S'arrespusta a ambaduas is pregontas fut arribbada su mesi infatu. Fiat acanta de mi calai guta candu aberrendi su giorronali ia biu sa faci prexada de su presidenti chi preniat sa pàgina, fut a manu pesada cun is didus amostendi sa V de vitòria, in artu ddoi fut scritu a mannu a mannu: “SCACUS, INCORONAU SU CAMPIONI REGIONALI NOU!”